

Quo dicitur
de Job
aggrat.

minus Jobo per turbinem et nubes, id est, cum perorasset Eliu, suam Deum disputationem exorsus est, et de turbine, vento videlicet in seipsum vehementer contorto, aut de nube vel caligine procellosa et quodammodo tonante, quae Jobo incubuit ea propinquitate, quae vox Dei post strepitum fragoremque turbis posset commode audiri, quasi de sua cathedra sermonem ad Jobum habuit. Sic in turbine etiam cum Moyses et Elia locutus est *Exod. xix, 9* et *III Reg. xix*, quo significaretur divina majestas, et quam longe a nostris sensibus absit, ut dixerat super. cap. Eliu: nos quippe involvimur tenebris; tum quod tam infirme sint res corporis participes cum suprema illa natura comparate, et si se adesse declaret, ejus presentiam ferre non valeant, sed totae commoveantur et declinascant, quasi tantae majestatis pondus delectare salagentes. Adde quod turbo quoque potuerit fuisse symbolum calamitatis quae Jobum oppresserat, in qua Deus apparuit ei, quia longe maxima amicitia Deus illum sibi per calamitatem adjunxit: quare viri prohi cum in graves miseriae et acerbas calamitates inciderint, persuadere sibi debent eas turbinem esse, in quo Deus ipsis adsit; quem omnino tandem visuri sunt, si prudenter se gesserint. Nam *IV Reg. ii, 11* et Elias dicitur per turbinem in caelum ascendisse. Ea de causa igitur Dominus illum turbinem excitavit, ut Jobus cognosceret, cum quo Domino sibi res esset. Hinc passim in Scriptura *Eccl. xix, 9* et *I Reg. viii, 10*, Deus dicitur habitare tanquam in nube obscura aut circumdatus esse luce, ad quam accedere non possumus; quod si velimus ipsum contemplari, sensus nostros illico caligare, atque inter illum et nos nimis densam obscuritatem interjectam esse: ita nimis in genere de gloria Dei verba fiunt, ne pressammas de consiliis ejus incomprehensibilibus curiose nimis inquirere, sed de illis gustemus id quod libet ipsi nobis patefacere; interim cognoscamus sensus omnes nostros deficere, nisi placeat ipsi nobis appropinquare, aut nos ad se attollere. *Nubes* itaque et *turbo* presentis divinae majestatis indicium est, quo etiam usus fuit in legis promulgatione, quando excitavit tonitrua, voluitque tubas in aere audiri, omnia tremere ac trepidare, ita ut populus eo usque perterreretur, et se excusaret *Hebr. xii, 19*, «ne eis fieret verbum.» Nequaquam tamen voluit Dominus populum a se abigere, ne ab ipso audiretur; quin potius noluit frustra legem suam dare, sed haec ratione illam altius ipsorum animis imprimere. Istiusmodi enim turbines et tempestates, quas in aere excitavit, praeparationis loco fuerunt ad populum rite disponendum, qui alioquin sine notis illis ac signis, quae adjuncta fuerunt, Dei verbo non obediisset, neque loquentis auctoritatem cognovisset; unde videmus non fuisse supervacaneum, quod Deus ex turbine sic locutus fuerit.

Ceterum observa Deum in prioribus istis tribus

amicorum cum Jobo disputationibus nihil omnino fuisse interlocutum, sed postquam Eliu longissimam a cap. xxxii usque ad cap. xxxvii inclusive contra Jobum disputationem texisset, in qua multas et contumelias impegarat, tum demum ad illud jurgium dirimendum advolvase et pro Jobo respondisse. At cur Deus in priori contentione tacet, et in hac posteriori loquitur? Respondet apposite Lyranus, quia Job in hac posteriori tacebat: nam qui pro se loquitur Deum pro se loquentem non habet; qui vero tacet, Dei patrocino suscipitur defendendus: sic cum non leves quoque calumnias Maria et Aaron fratri suo Moysi intulissent *Nam. xii, 2*: «Dominus, inquit textus, iratus est: erat enim Moyses vir mitissimus, etc., ubi vides Deum statim adfuisse Moysi defensore: quia Moyses singulari praeditus mansuetudine omnem sui defendendi curam in Deum rejiciebat; unde Rupertus lib. I in *Nam. cap. xxxiv*: «Moyses, inquit, nullo modo seipsum defendebat; et hoc pacto quasi legitima causa defensionem sui Deum magis constituebat.» At vero Theodoretus quaest. *XXII in Num.*: «Per haec, inquit, docemur, non ulciscendum esse de his qui inferunt injuriam, sed expectandam sententiam divinam, quae maxime consolatur injuriam passos, quemadmodum et tunc, tacente Moyses, Mariam lepra percussit.» Unde Tertullianus lib. *De Pat. cap. xv*: «Satis, inquit, idoneus patientiae sequester Deus: si injuriam deposueris apud eum ulior est; si damnum, resiliatur est; si dolorem, medicus est; si mortem, resuscitator est. Quantum patientiae licet, ut Deum habeat debitorem?» sic ille. Quia igitur Jobus silebat, Deus ipsemet causam ejus suscepit defendendam; et postquam viros istos teruit, et animos ad attentionem excitavit, e vero externoque turbine, vero externoque sono, quem requirit geminus hujus loci intellectus, ita Jobum affatus est.

2. QUIS EST ISTE INVOLVENS SENTENTIAS SERMONIBUS IMPERITIS? — Haec verba scriptores aliqui de Jobo, alii de Eliu dicta contendunt, argumentis in utramque partem minime sperndis: ego censeo de Eliu dicta, nam de ipso illa exponunt S. Gregorius, Stunica, Titelmannus, Emmanuel Sa, Sanctius, Joannes a Jesu Maria, Tirinus, et alii quidam. Et est hoc probabilis quam ut Jobo aptentur, qui jam pridem silerat, Eliu vero tum demum sermonem expleverat; ut verosimile sit, vix ullam inter finem orationis Eliu et turbis ortum interesse moram, quemadmodum contextus ipse videtur exposcere. Coheret quippe, ut oratorem prolixum vix finem dicendi facientem coortus e vestigio turbo quasi praecooperavit, ne de integro sermonem instauraret. Coheret etiam, ut Deus cum Jobo loquens, rogansque: *Quis est iste?* etc., interroget non de Jobo ipso, sed de alio quopiam, neque succurrat alius, quam qui recenter silerat; si tamen silerat, et non potius orationem pertexere cogitabat. Nam et in-

Qui ta-
cendo in
jurias
emittit,
Deum ha-
bet de-
fensorem.

Ver. 2.

Eliu
mitissima
sententias
sermonibus
imperi-
tis.

Ver. 3.

Proprie
indigni-
tatis co-
gnitio
graves
est ad ex-
altatio-
nem.

Deus
Jobum
eraltatio-
nem prius
removet
facit pro-
prie in-
dignita-
tis et
signifi-
cationis.

Accincti
sident
qui stre-
nu.

ter dicendum argute ab interpretibus observatum est Eliu aliquoties tantillum expectasse, si forte Jobus responderet; moxque nullo accepto responso, dicere perrexisset. Coheret denique ipse verborum sensus: «Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?» hoc est, qui effert pia asserta et erudita, sed imperite, hoc est imprudenter, q. d. Quis est iste tam inurbanus et insolens, qui sententias neque leves neque imperitas, imperitiae tamen sermonibus includit atque contaminat? Quoetas Eliu, et fastus et sermo andax arrogantia vitiatus obtrususque Jobo notatur. Eliu ergo tacere jussu, convertit Deus sermonem ad Jobum; simul tamen cum Jobo volebat aliis quoque presentibus sua dicta intimari.

3. ACCINGE Sicut VIR LUMBOS TROS: INTERROGABO TE, ET RESPONDE MIHI. — His verbis Dominus de turbine Jobum aggreditur, ut quem peracto certamine ornare vult, ignorantiae prius manifeste convinct, et per sui ipsius majorem cognitionem ad majora etiam beneficia disponat. Cum enim haec cognitio indignitatis propriae, et hic sanctus humilitatis affectus, quo quis se indignum donis reputat, sit quasi scala ad eadem dona percipienda; ideo Dominus, qui ordinis amator est, prius justos suos ad hunc affectum consequendum adjuvat, et postea eos suis donis multiplicat. Volens ergo S. Jobum ad magnam gloriam et ad duplicatas opes efferre, prius illum multis tribulationibus attritum difficillimis insuper peruncationibus deprimit, ut ad dona recipienda indignitatis suae sensu se preparat: «Accinge, inquit, sicut vir lumbos tuos,» quasi mecum sis in arena descensurus. Tu quidem, o Jobe, jam ante cum amicis tuis loquens ausus es in disputationem me provocare dicens cap. *xii, 22*: «Vocame, et respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi:» item *ibid. vers. 3*: «Disputare cum Deo cupio;» aliaque plura hujusmodi secundum exteriorem faciem nimis libere protulisti. Nunc igitur, si confidis te posse mecum disputando contendere, age, prepara te, et accinge lumbos tuos, quasi rem magnam et opus arduum aggressurus, ut facere solent ii, qui ad litera vel opera quaelibet difficilia se parant; ex quo ritu accingendi se factum ut *accinctus* dicatur qui industrius, et *discinctus*, qui negligens est. Hinc qui prompti vigilesque sunt et strenui in exsequendo officio, quod lex et ratio et Deus ab unoquoque postulant, ii *praecincti* dicuntur *Luc. xii, 35*: «Sint lumbi vestri praecincti:» nam praecinctio paratorum et vigilantium nota est, quae a Christo servatore ad operam strenue et continuo ponendam vigilantiamque impellitur. In scriptis quoque apostolorum *I Petr. i, 13* dicuntur *succincti lumbos*, quales omnes Christianos D. Petrus apex theologorum, et doctor gentium esse voluerunt; in effatis insuper divinarum vatum nominantur *accincti*, quomodo Habacuc cap. *iii, 16* christianam gentem adambulans vocat *populum accinctum*. Eodem

ergo sensu Deus Jobum jubet esse accinctum: ego enim, inquit, ad declarandam excellentiam magnitudinis meae (qui tu, si non animo malo, tamen verbis minus caute prolatis visus es non parum derisivo) interrogabo te de his qua in proptulo universis et in prospectu tuo sunt, et apparebit, an scias respondere mihi.

Sic ergo Dominus suam interrogationem est *Justitiae* orsus, qua modum loquendi Jobi liberio rem composuit: hanc enim ob causam, auctore S. Gregorio lib. *XXVIII Moral. cap. i*, tantis Job interrogationibus percussus est, ut humilitate periculosa evaderet, quae facile ex tanta innocentia suboriri poterat, et se ad capiendam ampliora dona disponeret: «Quid, inquit, pejus plerumque animam quam conscia virtus interficit? quae illam dum consideratione sua inflat, a plenitudine veritatis evacuat; et dum se ad percipiendam praemia sufficere suggerit, eam a meliorationis intentione distendit. Justus igitur Job ante flagella exsiliit, sed justior post flagella permansit; et laudatus anlea Dei voce, postmodum crevix ex verbera. Profecto velut tuba ductilis ex percussione producta in laudem Dei tanto altius elevatus est, quanto majori est castigatione percussus. Sed humilitatis erat iste, qui prostratus ulcibus sic virtutibus statat iste; humilitas erat, ne tam robustissimum pectus elationis tela confoderent, quod constabat certe quia et illa vulnera non vicescent:» ita S. Gregorius. Jubet ergo Jobo Deus non jam lumbos carnis, id est peccata gravia, a quibus ipse jam se immunem ostenderat, sed lumbos quoque mentis praecingere, id est a modicis defectibus temperare: quia isti defectus instar nebulae inter mentem nostram et lucem divinam interjacent, et quasi importuni clamores vocis divinae, quae est instar sibili aure tenuis, auditionem impediunt. Cor namque ad ima depressum nequit in altum oculos mentis attollere, et imperfectiones amans nequit puritatem perfecte diligere, et manus habens terrenis opibus occupatas non valet ad caelestes thesauros diripiendos efferre. Ad quam rem asserendam optime Richardus Victorinus ait: «Anima, quae ad sublimiorem gradum vult conscendere, etiam multitudine venalium et minorum concupiscentias debet cavere, ut proficere et ampliore gratiam mereatur accipere: debet enim vitare cogitationes carnales et vanas, et item cogitationes suspitionis, irae et amaritudinis, et hujusmodi consolatioes etiam terrenas, in cibo videlicet et potu, in colloquio, in videndo, in audiendo, in curiositate, in vestibus, in somno, in qualibet libertate: quia quantum delectationes istas mortificat et respuit, et carnaliter consolari renuit, tantum spiritualiter meretur consolari, et in gratia vivificari: quantum ab istis vacuum cor reperit gratia, tantum replebit: quantum caduca ista aliqua conlemnit et supergreditur, tantum ascendit: quia tantum de infimis ad superna

Justitiae
virescit
virescit
virescit
virescit
virescit

Lumbi
non so-
lum car-
nis, sed
et
mentis
accipere
delectationem
delectus vi-
tiosa.

pergit. Post mortificationem itaque majorum peccatorum, etiam minora mortificare et calcare oportet proficientem animam, et ad spiritualem vitam ascendere volentem. » Ista venerabilis Richardi sententia competum efficitur, operæ pretium esse ei, qui vult ad perfectionem ascendere, non tantum gravia peccata fugere, sed levia quoque declinare : quod est mentis lumbos acingere.

Vers. 4. UBI ERAS QUANDO PONEBAM FUNDAMENTA TERRÆ, INDICA MIHI SI HABES INTELLIGENTIAM. — Incipit jam Deus interrogare atque urgere Jobum, et eo paulatim adigere, ut se rerum ignarum esse cognoscat, et ingenue fateatur; et primum interrogat, quo tunc esset loco, quando prima terrene molis fundamenta ponebat, quæ, cum nondum natus, videre non poterit; neque dum humanis oculis apparent, necesse est ut a Jobo ignorentur omnino. Loquitur autem de universi fabrica eo prorsus modo, quo quis de molitione aliqua vulgari loqueretur; cum tamen hæc ab illa toto distaret celo. Quare in hac admirabili constructione audimus fundamentum, angularem lapidem, lineas, bases, mensuram, quæ vulgo adhibere solent architecti, dum vulgarem aliquam fabricam moluntur; quæ tamen omnia cordati homines remouent ab universi molitione; quia summo rerum Opifici necessaria non fuerunt, neque opportunum aliquem usum videntur habere potuisse. Sic sane Cicero lib. I De Nat. Deor. ubi Platonem reprehendit, quod novam quandam rationem ostendit, qua Deus universum architectatus est : « Quibus, inquit, oculis intueri potuit vester Plato fabricam illam tanti operis, quæ constructi a Deo atque ædificari mundum fecit? Quæ molitio, quæ ferramenta, qui vectes, quæ machina, qui ministri tanti operis fuerint? Quemadmodum autem obedire et parere voluntati architecti aer, ignis, aqua, terra poterunt? » Qua ergo ratione negat Cicero Platonem scire potuisse, quem in universi fabrica Dominus servavit modum; eodem nunc Deus aut probat, aut indicat hoc ipsum ignoratum a Jobo, q. d. Misera creatura, cum quo tibi rem esse putas? te parem meum esse oporteret, et ad meam intelligentiam accedere; quanto vero intervallo ab ipsa distas?

Fundamentum virtutis est cognitio propria infirmitatis et indignitatis.

Tropologie Deus Jobum virom sanctum, et variis tentationibus probatum ac fidelem inventum hæc interrogatione ad sui notitiam sensu altiori et abstrusiori vocat, cum ad illum ait : « Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? » Cogita, inquit, ubi eras antequam in te virtutis fundamenta jecissem, et antequam te in virtute solidassem, ut ob mea dona gratias agas, et ne de alienis superbas : ita S. Gregorius lib. XXVIII Moral. cap. vi, ubi hæc fusius prosequitur. Invenit plane Deus justos, quando eos justos fecit, peccato sordentes, et instar illorum septuaginta seniorum Israel, quorum Propheta meminit, monstra vitiorum adorantes. Fodit Ezechiel cap.

viii, 8, « jussu Domini templi parietem, et ingressus per ostium a se apertum asperxit; et eboe omnis similitudo reptilium, et animalium, abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. » Hæc eadem quisque nostrum in se vidisse testabitur, si cor suum, antequam a Deo ad justitiam vocaretur, aspiciat: nos enim sumus templa Dei per baptismum divino Numini consecrata; sed per peccatum profanata et delubra idolorum effecta. Si iræ et appetitui vindictæ subjacuisi, serpentem adorasti; si luxuriæ servisti, equum obscenum et inhiantem ad feminam veneras es; si avaritiæ te dedisti, ante lupum voracem procubisti. Hæc et similia monstra in te, o homo, depicta erant, quæ Deus misericordia motus delevit, ut suam imaginem reformaret. Canitque David Psalm. LXXII, 20 : « Vult somnium surgentium, Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges : » nos civitas tua sumus, o Deus meus, civitas antea solitaria, nunc, si ad justitiam redivimus, beneficio tuo plena populo; antea quasi vidua, nunc desponsata tibi, et facta domina gentium; antea sub tributo, nunc eorum, quibus tributa pendebat, princeps effecta est. Et quare princeps, nisi quia tu, Domine, non solum substantiam, verum et imaginem illorum vitiorum, quæ dominebantur ei, ad nihilum redeigisti, et non aliter quam leve somnium eorum qui expergiuntur ablegasti? in perfectis enim viris sæpe et peccata destruis, et memoriam peccatorum præteritorum expellis, ut ad te confidentius accedant; ipsi vero non raro ad seipsos redeunt, et quales prius fuerint advertunt, ut hæc consideratione sui sibi ipsis nullum bonum adscribant, et a bonis Dei sua mala discernant. Omnes ergo tam mali quam boni, tam imperfecti quam perfecti, se ipsos ante se stant, et nunquam propriæ mendicitatis et miseriæ obliviscantur : si mali et peccatores sunt, seipsos agnoscant, ut justitiam non deponant; si mali sunt, sciant se esse cæcos et ægros, Deoque et omnibus civibus curiæ celestis ingratos.

3. QVIS POSUIT MENSURAS EJUS, SI NOSTRI? VEL QVIS TENDIT SUPER EAM LINEAM? — Pergit Deus Jobum in eadem metaphora interrogare, quis fuerit universi status antequam singula in partes discederent; quæ ratio mersa et confusa diduxerit; quis loca rebus assignaverit, et ut suapte natura gravia descenderint, evoiarint lev.; et quæ præter nism pondusque corporum altior vis legem singulis dixerit; quis denique fuerit is architectus terre qui tam concinna forma illam construxit, et quasi circino vel linea circulari circumducta rotundam descripsit. Mensura certe et linea imperium Dei certam quantitatem, formam modumve prescribens est : nam Sap. xi, 21, omnia quæ mundi complexu continentur, « in numero, pondere et mensura » confecti; hoc est eo molimine sapientiæ, ea consilii luce et miranda moderatione, qua major cogitari nequit. Quis ergo,

Vita sua monstra et idola.

Deus monstra vitiorum in nobis delet per justitiam.

Omnes sæpe seipsum considerare debent.

Vers. 5.

Deus omnia fecit in mensura.

inquit Deus, nisi ego in amplissima, sed certa ac mensurata magnitudine orbem terræ feci? quis, nisi ego terræ partes ad lineam directionis exegi, et certo limite ac terminata quantitate conclusi?

Mystice in hæc terra aliam terram, cor videlicet humanum, intueri licet, post magnos conatus in quibusdam donis a se desideratis exiguum, et ardenter questis magnum, ut dona dona esse, et non propriam industriam inspiciat : concludit ipsum Deus nonnunquam angustis quibusdam virtutis terminis, et post multos labores pauperem derelinquit, ut hanc salutarem scientiam propriæ cognitionis acquirat. Meditatus est id S. Gregorius Magnus lib. XXVIII Moral. cap. vi, hunc eundem locum explanans, ubi sic ait : « Nonnunquam clandestina clatio etiam sollicitis cordibus surrepere solet, ut bonorum cogitatio, licet subtilis sit ac pressa, cum valde in virtutibus crescit, oblita infirmitatis propriæ, nequaquam ad memoriam revocet quid in vitis fuerit. Unde et omnipotens Deus, quia augeri infirmitatem etiam de remediis salutis conspici, mensuram ipsis nostris profectibus imponit, ut habeamus quedam virtutum bona quæ nunquam quæsumus; et queramus quedam, nec tamen habere valeamus : quatenus mens nostra dum hæc non potest habere quæ appetit, et illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet, et per ea quæ adsunt, considerentur illa quæ desunt; et per ea quæ utiliter desunt, serventur humiliter bona quæ adsunt. » Sic ille.

Magna profecto res est, quam Deus in nobis tam caro pretio mercatur, ut etiam exiguitate profectus nostri velit ad humanæ imbellicentis notitiam excitare; et summo opere nobis expedit hanc scientiam addiscere, ob ejus absentiam sæpe multis bonis conceptis privamur, divina familiaritate frustramur, et pauperes et nudi derelinquimur. Deus enim, qui summe bonus est, et nunquam mala nisi propter aliquod bonum permittit, judicat satius nos in sterquilino tepiditatis et in cæno imperfectionum relinquere, quam in sublimi perfectionis positos, ob elationem ex defectu propriæ notitiæ conceptam, bono, quod reeperamus, privare. Ubi enim humilitas, ibi securitas est, ibi confirmata fortitudo; ubi superbia, ibi imbecillitas, ibi ruina : quomobrem prudenter David suæ conscientis fragilitatis sic deprecatur Psalm. xxv, 12 : « Non veniat mihi pes superbiæ : » bene ait pes, non pedes, superbo enim pes est unicus; ideoque sicut diu consistere non potest qui unico tantum stat pede, eoque totam incumbens corporis molem sustinet : ita nec diu stare potest superbus, notabit enim, dubiumque librabit corpus, ac tandem præceps in ruinam. Unde statim subdit : « Ibi ceciderunt omnes, » pulchre rationem reddens, cur tantopere sibi timeat a superbia, quia scilicet communis est scopolus, in quem fere omnes impingunt quotquot

Ubi humilitas, ibi securitas; ubi superbia, ibi ruina.

Superbia est cognitio mensuræ peccatorum.

pereunt : « Quoniam initium omnis peccati est superbia : qui tenuerit eam adimplebitur maledictis, et subvertet eum in finem, » ait Ecclesiasticus cap. x, 15 : hæc Luciferum cum complicitibus suis precipites egit e cælo, Adamque et Evam ejecit e paradiso, quia per eam peccatum in orbem intravit, quod totam humani generis massam infecit.

6. SUPER QVO BASES ILLIUS SOLIDATE SUNT? AUT QVIS DEMISIT LAPIDEM ANGULAREM EJUS. — Nota terram proprie non habere bases, fundamenta vel lapidem angularem, ut cap. xxvii, 6 ostensum est : quare est hic metaphora sumpta a domo firma, significans terræ firmitatem, immobilem consistentem, velut admoeto lapide angulari admixtam basi, qui utrumque lapsus constringat. Bases ergo et lapis angularis sunt ipsa terræ a Deo indita stabilitas, quæ in loco suo firma et immota consistit, perinde ac si basibus initeretur, et lapidibus angularibus latera undique stringentibus vinciretur : ita passim doctores. Unde non est quod pro his basibus cum Valesto De Sacra Philo. cap. lvi, confugiamus ad imam terræ partem circa centrum, quam dicit esse gravissimam, solidissimam et quasi adamantinam; multo minus cum Thalete sentiendum, terram aquis velut lignum innatare; quin etiam habere valeamus : quatenus mens nostra dum hæc non potest habere quæ appetit, et illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet, et per ea quæ adsunt, considerentur illa quæ desunt; et per ea quæ utiliter desunt, serventur humiliter bona quæ adsunt. » Sic ille.

Mystice S. Gregorius lib. XXVIII Moral. cap. vi : « Terræ bases, inquit, S. Ecclesiæ doctores sunt, qui dum recta prædicant, et predicationi suæ vivendo concordant, omne pondus Ecclesiæ fixa morum suorum gravitate sustentant, » etc. Tropologie, « bases universi quæque animæ sunt intentiones suæ : nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur, ita vita nostra in virtutibus, virtutes vero in intima intentione subsistunt; et quia scriptum est I Corinth. iii, 11 : Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus, tunc bases in fundamento sunt, omne intentiones nostræ in Christo roborantur. Incautum vero alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidate consistunt : quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium et vitæ æternitatis certitudinem deflectant, et vitæ vere præmia non requirunt : tantoque graviora ruina super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant; quia cum æterna vitæ præmiis non intendunt, quo plus se quasi in virtutibus erigunt, eo in gloriæ inanissimæ foveam profundius cadunt. » Sic ille. Christus itaque fundamentum est bonorum operum, in quo sane non collocatur, si per intentionem in eum actus vel virtute non tendant; si vero actu et expresse propter illum fiant, tunc firmus et indissolubilus erecta consistunt : quando itaque virtutes ex hac præstantissima intentione fiunt, sunt veluti columnæ pulcherrimæ, quibus capitella et bases decorem adjuvunt. Actiones enim sunt columnæ virtutis honestate recte, et firmitate

Vers. 6. Basis angularis terræ est ipsa ejus firmitas.

Terræ bases sunt Ecclesiæ doctores.

Bases animæ sunt ejus intentiones.

Christus est fundamentum bonorum operum.

robustæ; capitellum singularum est prima illa intentio, qua in virtutis honestatem tendimus, quia ab illa tanquam a capite et a principio operari incipimus; basis vero est alia intentio altior et excellentior, qua Deo placere cupimus, et ejus ardentiores amatores fieri: quoniam cum in hac intentione opus figuris, illud quasi in suo fundamento solidamus. Porro lapidem angularem idem S. Gregorius allegorice exponit eundem Christum: « De quo, inquit, scriptum est *Psalm. cxvii, 22: Lapidem quem repronaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli*, qui dum in se judaicum gentilemque populum suscepit, in una Ecclesie fabrica quasi duos parietes junxit: hinc enim scriptum est *Ephes. ii, 14: Percit utroque murum, qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed et in supernis exhibuit: quia in terra plebi israelitice nationes gentium, et utramque simul angelis in celo sociavit, » etc.*

7. CUM NE LAUDARENT SINCL ASTRA MATUTINA, ET JUBILARENT OMNES FILII DEI? — Illis verbis Deus significat, statim atque stelle factæ sunt, illud fuisse tanquam cantum ordinatum et concentum ad ipsum glorificandum; non quod stelle canant, aut sint creature sensu præditæ, sed quod in illis suam magnitudinem, bonitatem, et insignium et sapientiam Deum patefecerit, id perinde est atque si ille clara et alta voce loqueretur. Quoties igitur oculos cælum versus attollimus, concentum stellarum debemus audire, quomodo illæ a sua creatione ceperunt canere; et certum est ejusmodi harmoniam et concentum debere nos excitare et sollicitare ad canendas laudes Dei, et ad ipsum glorificandum: sane nisi plusquam surdi essemus, aures cordis nostri ad ejusmodi cantus tam harmonicos essent nobis accommodandæ. Astra igitur matutina sunt sidera proprie dicta, quæ summo illo mundi mane lucere ceperunt: vel allegorice angeli, qui *matutini* vocantur; non quod ante mundum creati sint, ut voluerunt Basilii, Nazianzenus, Origenes, Hieronymus, Ambrosius, Hilarius, Damascenus in *Caten.*; sed quia sub prima mundi initia creati sunt: ita concillium Lateranense et doctores passim, qui addunt, angelos bonos propter excellentiam tum naturæ tum gratiæ dona merito comparari astris semper centibus, nunquam cadentibus. Idem propter proximam sanctitatis excellentiam vocantur *hii filii Dei*, ut patet ex versione Septuaginta, quæ habet *πάντες ἄγγελοι θεοῦ, omnes angeli mei*, conformiter Hebræo et Chaldæo; a Vulgato tamen optime *filii Dei* nominantur, sicut et *Dan. ii, 92; primum* quidem, ut auctor est D. Thomas III, *Quæst. XIII*, quia illi ante alicuius adoptionem filiorum receperunt. *Secundo*, quia in rerum gerendarum alacritate et obedientie promptitudine filiis simillimi sunt. *Tertio*, quia Dei optimi parentes erga res humanas charitatem referunt et imitantur. *Quarto*, quia Dei administrati et discipuli, et ideo filii Dei, ut olim *filii prophetarum*, dici possunt. Postremo,

Christus est lapis angularis.

Vers. 7. Quomodo stella Deum laudant.

Astra matutina cur vocentur angeli dicitur.

Angeli tur filii Dei vocantur.

quia egregiæ naturæ præstantia et illustribus dotibus plusquam reliquæ omnes res creatæ ad Deum accedunt. Ut autem vere Dei filios esse, affectumque filiorum erga Deum habere se ostenderent, initio conditi orbis creatori Deo laudes cecinerunt.

Duobus autem modis hæc angelorum laudatio accipi potest, *primum* quidem ut dicamus sua ipsa pulchritudine et naturæ, qua conditi erant, præstantia, additis tot ac tantis etiam, gratiæ ornamentis, statim commendasse Deum tanti operis auctorem auctorem suum, quomodo dicere solemus opus artificiosum et affabre effectum elegantem artificis, nunquam commendare; præsertim vero, quia cum s. ipsi viderunt tot tantisque a Deo affectos esse beneficis, et insignibus multis sive naturæ sive gratiæ dotibus auctos esse, pro acceptis beneficiis ceperunt tunc, nec unquam desinent, Deum laudare, illicque continenter gratias agere: nam, ut Theodoretus ait: « Qui creatus est laudat, Creator laudatur; et ingratus, qui Conditorem non laudat. » Hic ergo est primus laudationis angelorum modus communis fere cum astris et reliquis creaturis: nam *Psalm. xviii, 2* et « cæli enarrant gloriam Dei. » *Alter* modus hujus laudationis est, ut cum molitione aliarum rerum, quæ tunc a Deo creabantur, conjugatur hymnus angelorum, præsertim quando velut primus lapsus primaque totius mundi fundamenta facta sunt, id est terra creata: etenim terræ creationem comitata est statim lætitia, jubilus et acclamatio angelorum, divinam bonitatem effluentium in nova nascentis orbis creatione; deinde etiam aucta magis magisque est hilaritas et gaudium, cum etiam cæli et sidera ipsa tanquam illustrata quædam lumina Deo creante prodierunt. Hinc Septuaginta hoc loco aiunt, *ὅτε ἐξηγουμένων ἄστρα, ἤνεσαν πῦρ πᾶσι πᾶντες ἄγγελοι θεοῦ, quando facta sunt sidera, laudaverunt me voce magna omnes angeli mei*; et S. Chrysostomus: « Angeli, inquit, ipso aspectu obstupuerunt, cum multitudinem, pulchritudinem, dispositionem, utilitatem, varietatem, ornamentum, splendorem, concentum, cæteraque omnia, quæ multo illi quam nos melius vident, influerunt: » Anastasius item Sinaita lib. IX *Hexæmen.* eam angelorum laudem potissimum refert ad incarnati Verbi mysterium scribens: « Hymnis Deum celebrantur: quamobrem? quoniam facta sunt astra. Non certe propterea, sed cum vidissent solem et terra recurrentem, in mysterio didicerunt Christi incarnationem, et terra assumptionem; et ideo cum vidissent eum ex S. Virgine tanquam ex abyso exoritur, statim exclamarunt dicentes *Luc. ii, 14: Gloria in excelsis Deo*; » ubi Anastasius videtur dicere astra et solem prius in terra facta esse, ac deinde cælo fuisse inserta, quod falsum est, ac proinde allegorice sumenda est ejus expositio, quamvis non negem angelos bonos summis laudibus Dei bonitatem extulisse post reuelatum ipsis mysterium incarnationis. Igi-

Angeli in ipso mundi initio creati Deum laudaverunt, et quomodo.

Quomodo rem originem ignorant non potest cum Deo disputare.

Deus creaturis rationalibus. Deus lux est primum exigit.

Nulla res tam excelsa nisi laudes quam obedientia a creaturis prestatit verbo Dei.

tur primo ipso molitionis mundi exordio vere Dei filios se exhibuere angeli, Deum omnium rerum mitiorem ac sue ipsorum naturæ conditorem mirandum in modum extolentes.

Ex hac descriptione creationis terræ, astrorum ac proinde orbium celestium, quorum partes sunt astra, et angelorum, firmissimum struitur argumentum ad revincendam hominum ignorantiæ. Vis rationis hæc est: Ego, inquit Deus ad Jobum, jam inde a primordio mundi is eram, qui nossem ab æterno rationem architectonicam fabricæ mundi et naturæ angelicæ, quod est sublimius: tu vero nondum creatus fueras; quomodo ergo mecum disceptare cupis, vel ais te id vehementer optare? Observandum hic cælum et terram simul creatam, licet distinctis diebus ornata, fuisse; observandum etiam fieri hic expressam angelorum mentionem, quam in Genesi Moyses non fecit, quod est expensione dignum; observandum denique ad sensum arcanum, creaturas nobilissimas recens conditas et vestigio in sui conditoris laudem conspirasse. Quod sane studium et pueris rationis luce uti incipientibus et universis hominibus summo mane evigilantibus impense commendandum: Deus nimirum summo jure primilias ejusmodi requirit. Qua certe in re dolendum est, quam sint contraria mortalium vota et studia; qui vix somno soluti multiplices cogitationes et affectus parum pios patentibus animi portis admittunt, quibus Deo se insinuare cupienti viam intercludunt. Sane ex hoc capite non congruit eis hoc illustre cognomen, *filii Dei*. In his illud quoque observatu dignum, quod in tota admirabili terræ conditione non meminerit Dei laudes, nisi ubi ad luminaria cæli ventum est: conditur firmamentum, et silet; conditur terra, firmaturque, et se premit silentio; conduntur luminaria, et statim vox laudis auditur, et astra, et planete, et angeli portitores sese effundunt in laudes Dei. Cur quæso solum inter luminum creationes Dei laudes reboant? In solis scilicet luminibus condendis sentitur obedientia a creaturis præstita Dei verbo: etenim dicitur *Gen. i, 1*: « In principio creavit Deus cælum et terram: et spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixitque Deus: Fiat lux, et facta est lux. » Expende, cui dixit Deus ut fieret, nempe luci, et statim lux divino obeditit verbo: qui obedientia lucis Dei verbo præstita ubi apparuit, divine laudes non potuerunt amplius sileri. Huc spectat B. Basilii a Seleuciensi inquisiens *Orat. 1*: « Cælum productum est et terra cum aquis, cum vox anteverteret nulla; lux vero cum producebatur, Deus voce preiuit. Merito nunc loqui incipit, ut ejus quod fit sensu et admiratione angelorum turbas moveat, quo imperium effectione rei comitatum conspicat, eoque perculsi spectaculo ad cognitionem et hymnum Creatoris convertantur. Dicit enim Deus cum Jobo disserens: *Cum astra faciebam laudabant me omnes angeli mei*, » quasi unum Dei im-

perium effectione rei comitatum efficacissimum omnium esset ad divinas laudes extorquendas. Posset tota orbis creatio, imo ipsa lucis conditio, illaudata manere, nisi imperium Dei voce manifestaretur; at ubi verbo divino creaturæ parent, jam Deus non poterit manere illaudatus: « Simul enim angeli (inquit Gregorius Venetus in *Harm. mundi* cant. v, ton. 8, cap. 1) ipsaque celestia corpora suas laudes vocesque gratulatorias adjungunt præ admiratione Creatoris. » Sed luculentius elegantiusque communis harmoniæ gratiam expressit Ambrosius in *Præfat. Psalmorum* dicens: « Laudant angeli Dominum, psallunt et potestates cælorum; et ante ipsum initium mundi cherubim et seraphim cum suavitate canore vocis sue dicunt: *Sanctus, sanctus, sanctus*: innumera angelorum millia assistunt: seniores, et turba magna, sicut voces aquarum multarum, concinunt: Alleluia. Ipsum axem cæli fert expressior sermo cum quadam perpetui concentus suavitate versari ut quædam secreta naturæ. » Nec id ab usu naturæ alienum videtur: quandoquidem vox missa gradiore plausu in montibus resonat, et suaviore sono reddunt psi quod accipiunt.

Ceterum argute quærit Celada noster bened. 3 *De Ephr. et Man.*, quam ob causam astra matutina effusus prædicent officis Dei laudes linguato luminis splendore; cum potius quæ tota nocte splendidius scintillaverant, auroræ exortu suos contrahant radios, et sui occasus metu raræ albescant instante vicinæ præsidio: solaris enim luminis opulento jubare tumulantur. Quare non cum plena lampadè noctu micant, sui occasus immemores, laudes Dei modulari dicuntur, sed dum eorum splendor instantis lethi sui pavore languescit? O rem expensione dignissimam! scilicet dum astra matutina instante sua maiora metæ expavescent et expallescent, et « velut funereæ faces in occasus suos quasi quibusdam deducuntur exequiis, » ut eleganter loquitur serm. *De Resurr. Zeno Veronensis*, tunc, tunc quidem languide sue lucis sumptuosiori pompa divinis laudibus ambitiosius militant, et obitus sui pallido aspectu splendidus Deo scintillant, quasi placendi aspectu splendidus Deo scintillant, quasi placendi aspectu et officiositatem modulari non ab opulentia nocturnæ lucis, sed a matutino languore mutantur. Sic astra occasus sui ambicioso nient ornatu: sic matutinus sidera sidera adornat ad gratiam: sic spectati obitus sui squalore inornantur. Tantam viciniam mortis sideribus conciliat gratiam, atque ita mortis aspectus placendi favore meritorum blandimento subornat.

8-11. QUI CONCLUST OSTIIS MARE, QUANDO ERUPERAT QUASI DE VILVA PROCEBENS, CUM PONEREM NUBEM VESTIMENTUM EJUS, ET CALIGINE ILLUD QUASI PANNIS INFANTILE OBVOLVEREM? CIRCUMDEDI ILLUD TERMINIS MEIS, ET POSUI VECTEM ET OSTIA: ET DIXI: USQUE HUC VENIES, ET NON PROCEDES AMPLIUS, ET HUC CONFRINGES TUMENTES FLUCTUS TUOS. — Tangitur hic aquarum creatio a Deo velut ex utero, in quo la-

Astra matutina occurrunt prolixa plusquam octo præstantia Deo placent.

Vers. 8. 9, 10 et 11.

Mirabilis aquarum creatio.

produ-
ctum et in
num lo-
cum con-
gregatio.

tent omnium creaturarum rationes quasi fetus erumpentium, hoc est vehementer emanandum pro rei genere: impetus qui ppe ille congruit natura liquida, que sese precipitat quousque rem consistentem offendat, qua continueatur et determinetur. Similitudo autem infantuli recens a vulva fusi apta consentit, cum corpusculum tunc molle ac humidum et quasi aqueum sit, varietque formari possit, compressione, depressione, expressione, antequam obdurescat. Jam ergo Deus aere caliginoso sive tenebris nuper creatas aquas obduxit, de quibus dicitur *Gen. 1, 2*: «Tenebrae erant super faciem abyssi.» Est autem insignis divinae potentiae ac sapientiae laus, quod rem indomitam, tumentem, mugientem, quae terram universam ambebat, velut inertem ac nudum infantulum nutricis manibus exceptum, resistere non valentem, tractari, et in locum unum imperio compulerit. Mox mirum immensitas illa aquarum loco cessit, et in cavitatem sibi destinatam, quasi pavens divinam maiestatem, extemplo conflavit. Inter omnia sane quae divini praecepti vim nobis manifestant est obedientia ista quam mare ei exhibet: nulla enim fera magis effrenis quam mare, quod nullius subiacet imperio, nullius maiestatem vel leviter reveretur; et nihilominus summam ad Dei praeceptum exhibet obedientiam, quam Deus ipse ad suae potentias manifestationem hoc loco cum Jobo agens expressit: «Quis conclusit ostia maris?» etc. Est quidem mare, juxta multorum sententiam, altius ac superius multo terra ipsa: quis igitur ejus ingens pondus continet, et immensam comprimit molem, ne in terram deficiat? certe divinum praeceptum et verbum, cujus virtute quasi infantulus fasciis ligatus intra cunas continetur, et in morem criminosis facinorosae hominis vectibus et portis inclusum tenetur. Non autem moris lateritilis aut lapideis propugnaculis, aut vectibus et portis aëris, aut virgibus ferreis illud continet Deus, sed leviculo arenae pulveris; quod perpetuo miraculo S. Patres, Chrysostomus in *Caten. Basilium* hom. 4 in *Hexaem.*, Ambrosius lib. III in *Hexaem.* cap. II et III, Theodoretus in *Psaln.* ciii, D. Thomas I *Quaest. LXIX*, art. 1 ad 2 et 3; alique tribuunt (si tamen miraculum dici potest, quod in communem legem verbo Dei statutum transivit). Clarius autem haec maris obedientia ad divinum praeceptum ostenditur, cum agitur ventis, et intumescent fluctus ejus: aliquando enim ita erigit suos fluctus, ut ad oculum pertingere videantur, et tanta vi ac impetu in terram irruit, ut eam penitus obruturum appareat; hoc tamen ipso quod arenae pulveres infirmos et leves attingit, ita se continet, ut nullatenus illos transgrediat. Et quidem arena non est, quae illius impetum detinet, ut ostendit D. Thomas prima parte citato loco, et I II *Quaest. CIV*, art. 5, ad 2, tum quia mare altius est terra, tum quia illa infirma est, quam vel levis aura repellit; sed ipsamet mare se-

Maris
rima
ad Dei
prae-
ceptum
obedi-
tia.

Mare non
ab arena,
sed in
praecepto
contineri
docet S.
Thomas.

ipsum continet obediens praecepto Dei dicentis:

USQUE HUC VENIES, ET NON PROCEDES AMPLIUS, ET HIC CONFRINGES TUMENTES FLUCTUS TUOS. — Certe mare nequaquam obedire diceretur, si coacte ac violenter divini verbi virtute conlinderetur, ut indicavit D. Thomas II *Quaest. CIV*, art. 2, ad 1, et III, *Quaest. XLIV*, art. 2 ad 1; et docuit expressè B. Augustinus lib. XXVI *Contr. Faust.* cap. III, quem ipsemet D. Thomas I *Quaest. CVI*, art. 2 egregie explicat. His ergo verbis praeceptum imponi pelago, ne ultra littoris terminos effluat, et violenta eluvione terras obruat, fere convenit inter expositores Bibliorum; quod ipsum tradit acute Basilus Seleucia *Orat. 1* dicens: «Post Deus nudat aquas terrae dorsa quibusdam velut in cellis mare concludens, dum imperio in abyssum ulitur pro clastro;» et statim subdit: «Fertur illud quidem fluctibus alle elatum; ubi vero terminos attingit, revertit refugitque, et Domini vocem littoribus inscriptam cum intuitum fuerit, iterum fluctibus terminis positorem adorat.» Verum probabilior philosophia docet mare naturaliter contineri intra vastas, quas nunc occupat, cavitates, ibique a natura sua stagnare, nullaque appetentia instigari, ut supra terras violenter peregrinetur. Quod cum ita sit, plane oboritur dubium argumentum, quare Deus ligaverit mare divino imperio, ne in terras prolabatur; siquidem in loco, quem modo occupat, naturaliter jacet, et velut in centro quiescit: imo nisi violente inde extrahi non potest. Aptene imperatur valleris fonticulo ne concedat ad prævalia montium cacumina? aut reptilibus, ne avium more pro aera volent? Hoc naturae pondus naturaliter velat, non praeceptum, ad id supervacaneum aut forte ridiculum. Quid ergo Deus imperio in abyssum ulitur? cur imperiose dicitur pelago: «Huc accedes, et hic confringes tumentes fluctus tuos?» Profecto etiam nemine jubente terminos illos egredi neque vellet, neque, etiamsi vellet, posset; cum ultra proprium centrum nullum agens naturale sponte feratur. Verum mare immanis bellua est, effera, turbulenta, crudelis, peccatoris symbolum exprimens, ut advertit Nazianzenus *orat. in Laud. Basilii*. Equum ergo fuit ut belluae flagitiosissimis moribus perditissimae imponatur praeceptum, ne conetur ultra id quod potest: neque enim flagitiosior malitia continetur intra suae sphaerae cancellos, sed ultra id quod potest irrupere intentans, temerario supra vires audeat, et conatur ultra potentiam; unde ut maris audacissimam temeritatem reprimat Deus, illi imperat ne prolabatur ultra id quod potest *Prov. viii, 29*: «Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos.»

Hanc ipsam maris legem optime exprimere voluit Sapiens, eam tanquam ultimum quid subinferens ad divini verbi aut praecepti potestatem demonstrandam: incepti hanc commendare a creatione caeli et firmamenti ex productione stellarum, solis et lunae, iridis, pluviae, fulminum, etc.

Mare natu-
raliter
locum oc-
cupare
veritas
est.

Mare sym-
bolum pe-
ccatoris
supra vi-
res temer-
e audaciae
est.

Venti
mare
obediunt
Deo.

tandemque tanquam rem supremam subiecit *Eclii. xliii, 25*: «In sermone ejus siluit ventus, et in cogitatione sua placavit abyssum.» Ventus per seipsum res est indomita, qui nulli cedit, qui cum perflat valide ac horrisone, ita «ubi vult spirat *Joan. iii, 8* (ut qui inter homines omnes potentior est non solum non possit compecere) sed nescit unde veniat, aut quo vadat;» et agitas mare tam effrene illud reddidit, ut nulla omnium hominum potestate possit vel leviter compeceri. Tanta est autem divini imperii potentia, ut horrisonum impetiosissimae ventum solius vocis suae levi sono silere faciat; et sola ipsius cogitatio placat abyssum, et ejus impetum quietat *Eclii. xliii, 25*: «In sermone enim ejus siluit ventus, et in cogitatione sua placavit abyssum;» ubi in primis expendi, quam egregie venti et maris spontaneam, ut ita dicam, obedientiam ad Dei praeceptum exprimat: loquitur enim metaphora sumpta a servo, cui valide vociferanti jubet dominus silere: tunc enim ad domini sui sermonem, omni clamore deposito, ipsemet silentium tenet. Similiter tunc homo iratus dicitur placari, quando ad alterius sermonem et exhortationem deponit iram, qua fervebat. Non ergo violenter ventus a Dei praecepto continetur, sed sponte, ut ita dicam, ad ejus imperium omnem clamorosum sonum et vellocissimum cursum continet; nec mare violentiam passum ad Dei praeceptum continetur, sed potius ipsomet quasi in corde recipiens Dei praeceptum, iram suam deponit, ipsius Dei ordinatione placatum. *Hic confringes tumentes fluctus tuos*, quod Tertullianus lib. *De Trinit.* cap. 1 expendens recte observat, Deum facili quodam aggere arenarum hoc implacatissimum elementum circumdedisse: «Quo cum frequens, inquit, fluctus, et ex alto sinu spumans unda venisset, rursus in se rediret, ne terminos concessos excederet, servans jura prescripta: ut divinas leges tanto magis homo custodiret, quanto illas etiam elementa servassent.» Exsecrandam igitur hominum ad sua scelera propensio et pernix voluntas, quam nulla divini juris repagula coereant; cum tamen vastissimi et turbulentissimi elementi minas levis quidam arenarum agger frangat et contundat.

Populus
Habemus
maris
comparsa-
tus.

Allegorice maris nomine populus ille antiquus merito exprimitur, qui non minus huc illicque suis affectibus excitantibus, quam mare ventorum impulsu duebatur; erupit autem quasi de vulva, quando de *Egypto* egressus est: sicut enim mulier suscepto semine illud multo tempore retinet, ut crescat, formetur et efficiatur puer, postea vero illud magnis doloribus enititur: ita *Aegyptus* suscepto illos primos patriarchas tanquam semen, quos sub parvo numero septuaginta duarum animarum Scriptura sacra *Gen. xlii, 27* expressit, ibique crevit, et populus formatus est talis ut timorem incoeretur Pharaoni et habitatoribus *Egypti* dicentibus *Erod. xii, 33*: «Ecce populus iste Israel magus est.» Tunc ipsomet *Egypto* enitente

(urgebant enim *Egypti* filios Israel, ut egredirentur de *Egypto*) magnis et ingentibus doloribus, quos *Egyptus* sustinuit pro plagas et submersione Pharaonis et exercitus illius, erupit pupulus tanquam de vulva procedens. Unde et saepe in Scriptura sacra egressio illa vocatur nativitas aut partus *Egypti*; signanter *Ezech. xvi, 4* dies, qua Synagoga egressa fuit de *Egypto*, vocatur dies nativitatis aut ortus illius. Tunc autem populum illum conclusit ostia, praeceptis scilicet antiquae legis: nam post quinquaginta dies ab egressu ab *Egypto* lex data fuit in monte Sina. Egressio vero metaphora exprimit legis praecepta, quibus populum tunc constrinxit: «Cum ponerem, inquit, nubem vestimentum ejus, et caligarem, quasi pannis infantiae obvolverem.» Puer statim ac ex utero prodiit vestitur ab obstertrice, vestibus quidem a patre pueri traditis illi etati convenientibus, pannis scilicet et fasciis stringentibus et colligantibus brachia, manus, crura, pedes et totum corpus: quoniam, namque tener tunc est, oportet omnia membra, ut serventur, colligari et involvi. Moyses obstertricis officium gessit, et vestimenti a Deo datis, praeceptis inquam legis, quae Deus Moysi tradidit, totum puerum omni ex parte exterius colligavit: mirum est enim, quot quantaque praeceperit; nulla siquidem res externa est, circa quam praeceptum non fuerit impositum. Praeceptum enim circa cibum, potum, vestes, domos, lectos, quomodo et quid comedere deberent; quomodo et quid bibere; quomodo domus essent exstruenda, et cetera; quae quavis Deo videbantur indigna, omnia tamen ista insignia excellentissimaeque continebant sacramenta, quae propterea vocat nubem et caliginem: «umbram enim habebat lex futurorum bonorum» *Hebr. x, 11*; nihilque erat quod non mysterium aliquod sub illa caligine servaret. «Nubem ergo, inquit S. Gregorius, Deus vestimentum posuit, dum populum Judaeorum ab errore perditionis eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit; quasi ex tenebris eos abstrulit, sed adhuc nube vestivit: quem etiam verborum suorum caligine quasi pannis infantiae involvit, dum non aperta spiritus predicatione, sed praeceptis litterae adstrinxit. Infirmus namque populus cum praeceptorum pannos non lens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit.» Vide lib. XXVIII *Moral.* cap. IX, ubi plures alios sensus allegoricos adfert.

Populus
Israel
prae-
ceptis ve-
lut fas-
cis con-
stritus.

Populus
Israel
nube ves-
titus.

Tra-
himen-
tum
pelagus.

Tra-
himen-
tum
pelagus.

hoc est : Ne a me positos rationis terminos excedas. Itaque prudenti sapientium consilio monentur irati antequam quidquam designent, dicant, faciant, ratione adhibita expendere omnia, et ne quid contra Deo iussa committant diligenter advertere. Ut enim nauta presententes tempestatem anchoris firmant naves, ita, priusquam ingruat tempestas iracundiæ, ratione firmandus animus, et in diverum nitendum, ut Plutarchus in *Moral.* ait. Plures alios sensus tropologicos seu morales ad hunc locum accommodatos vide apud S. Gregorium lib. XXVI *Moral.* cap. ix, quibus conformiter D. Petrus Damiani *Serm.* 13 : « Quid, inquit, per mysterium mare nisi reprobos homines et infideles insinuat; qui nimirum quadam carnalis ingenii salsugine callidi, sed odiis ac simultatibus invicem inveniuntur semper amari, et velut mare diversis tentationum flatibus intumescunt, cupiditatumque carnalium procellis ac tempestatibus quantur? Quid vero arida, nisi animam designat fontem fidei sitientem, vel ad creatorem suum ardenti desiderio tanquam sitibundis faucibus anhelantem? Ab arida ergo mare dividitur, quando Deus omnipotens a se sitientium reprobatorum impetus reprimat, et tanquam litus marinis fluctibus objicit, dum conatibus fervescens insanæ suæ moderaminis limitem figit. Quod profecto illa Dei vox probat, qua dicit : *Quis conculcavit cæcis mare?* etc. Eamvero recte per mare cor pravi hominis designatur, quod videlicet furore est turbidum, rixis amarum, elatione superbia tumidum, caligine malitiosæ fraudis obscurum. Separavit ergo tunc Deus mare, et minaces fluctus ab inundatione terre percussit, ut terra virentes herbas et ligna pomifera germinaret, ac deinde segetum fructus afferret. Separat etiam nunc ab electis suis reprobatorum turbines persequendum, et quasi furentes coercet impetus tempestatum, quos etsi furore usque ad inflingenda corporibus tormenta concedit; ne tamen animas lædant, invicta eos atque pervigili brachii sui protectione custodit, quodammodo dicens mari : *Huc usque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos,* ac si patenter dicat : Usque ad inferenda corporibus te tormenta relaxo; ne autem usque ad animam cumulis intumescens profusius, legis meæ titi litus oppono, ut dum furori fluctuum tuorum litus objicitur, terra cordis ad preferenda fructuum germina libera relinquantur. »

Veri. 12. 12. NUMQUID POST ORTUM TUUM PRÆCEPISTI DILU-
 CULO, ET OSTENDISTI AURORÆ LOCUM SUUM? — Con-
 gruentur post terræ, celorum et angelorum crea-
 tionem et aquarum congregationem progreditur
 Deus ad opus diei quarti, in quo creatus est sol;
 ad quem aurora pertinet et diluculum, occasus
 et ortus, id est orientalis et occidentalis plaga;
 quæ ab oriente et occidente sole nomen acceperunt,
 quod d. Numquid natus eras, o Jobe, quando
 formatus est sol; nisi posteaquam in vivis esse

Quid sit
 in mystico
 agitur et
 terra lit-
 toribus
 arcari.

Reprobi
 semper
 justos
 persequuntur,
 animam
 vero læ-
 dere non
 valent.

cepisti, præscripsisti illi, quomodo suos obiret cursus constantes et ratos? ostendistine locum, ubi occidens absolveret cursum suum, et oriens inchoaret? *Præcipere autem diluculo idem est quod ostendere auroræ locum, id est loca illa definire unde quotidie sol oriatur: singulis enim diebus ortus sui locum in finitorem mutat; eadem tamen loca sol singulis annis peragratur.* Hæc ergo sapientissima dispositio (qua sol terram universam lustrat, « neque est, qui se abscondat a calore ejus, » ut ait David *Psal.* xviii, 7, quæ et *natura leges* appellantur, quoniam ab Auctore naturæ latæ et inventæ sunt) *præcipere diluculo et ostendere auroræ locum* merito dicitur: quævis enim oriens sit semper in certa aliqua regione, animadvertitur tamen solem secundum anni tempus modo altius, modo ex inferiore loco oriri.

Mystice accipiendi hæc nova est interrogatio, et satis stupenda: nam diluculum et aurora præcedunt ortum solis; quomodo ergo sol iustitiam dicit: Nunquid tu es sicut ego, qui post ortum meum præcepi diluculo ut surgeret, et auroræ ostendi locum suum? utique hoc æternitatem verbi divini indicat; cuius ortus a Patre æternus est, juxta illud *Psal.* cxv, 7 : « Ex utero ante luciferum genui te; » et quia idem est lux vera et splendor paternæ gloriæ, a quo procedit lux matutina, et quidquid in hoc mundo lucis est participes, ideo per ejus voluntatem oritur diluculum, et aurora consurgit, omnesque sancti resurgunt nova luce splendescunt; sed præ omnibus ejus mater, tanquam nova aurora consurgens, qui ostendit locum suum, hoc est omnium supremum post ipsum, ad suam dexteram ei assignans thronum, sicut Salomon matri suæ.

Aliter D. Gregorius lib. XXIX *Moral.* cap. ii, hæc accipit, non de ortu a Patre ante sæcula, in quo non est prius et posterius, ante et post, cum sit æternus; sed de ortu temporali ex matre in Bethleem, post quem Ecclesiæ significat per *diluculum et auroram*, quæ ex tenebris ignorantie tendit ad verum lumen fidei, præcepit ut locum quaereret, in quo plenitudinem lucis inveniret, et ipsum ei locum ostendit, ut re inventa frueretur. « Quid est, ait D. Gregorius, *locus auroræ*, nisi perfecta claritas visionis internæ, ad quem cum docta venerit, de transactæ noctis tenebris nihil habebit? Locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandum Conditoris sui speciem flagrat : » ille Gregorius. Quæ recte ad contemplationem Christi jam nati applicantur, qui Ecclesiæ illius temporis præcepit ut ipsum quaereret, et locum ubi ortus est ostendit; pastoribus quidem per angelos, *Luc.* ii, 9, dum claritas Dei circumfulsit illos; magis vero per stellam *Matth.* ii, 2, quæ illos excitavit et deduxit ad locum ubi natus erat, ut hic applicare liceat quod scriptum est *Isa.* xlii, 2 : « Quis suscitavit jussum ab oriente et vocavit eum ut sequeretur se? » id est ego, et non alius, suscitavi congregationem u-

Aurora
 solis ius-
 titia est
 ortus
 Verbi a
 Patre.

Aurora
 quæque
 dicitur
 ortus
 Christi
 in Beth-
 leem.

lam illam justorum, quæ in oriente erat, et traxi eam ut me quaereret et inveniret; ac meipsum palam manifestavi, ut mea gauderet presentia. Unde non immerito hoc festum Ecclesia nuncupavit *Epiphania*, id est *manifestationem*, quia Christus Dominus mirabilis quodam modo genibus, idque in oriente, unde lumen nascitur, se manifestavit.

Veri. 13. 13. ET TENUISTI CONCUTIENS EXTREMA TERRÆ, ET EXCESSISTI IMPIOS EX EA? — *g. d.* Rogo etiam te, mi Job, an lucem usque ad ultimas orbis terrarum oras sicut ego lucis auctor diffuderis? item, an extrema terræ solaribus radiis illustrans impios lucis inimicos, cædibus et prædis noctu intentos, in sua lustra latebrasque abegeris? ubi docet duo lucis effecta, scilicet *extrema terræ concutere*, hoc est illustrare quasi feriando et verberando, quæ videtur esse proprietatiorum, quæ in terram velut spicula jaciuntur seu feruntur, et *excutere impios ex ea*, hoc est abigere et arcerere: noctu enim procedunt ad prædas, mane ut lux emicent timore percursi recedunt, et se in latebras abdunt. Convenienter ergo Deus dum lucem a se factam commemorat, exclusionis quoque imperiorum meminit: sicut enim lucem consequitur ut tenebras pellat, quia ejus contrariæ sunt; ita et impios, qui lucem oderunt, et tenebras amant; et sicut lucem fecit Deus ad tenebras expellendas, ita et ad impios e terra. viventium evertendos. Ex quo non levis conjectura est, ea de causa in historia creationis primo die lucis mentionem esse factam; licet quarto die luminaria effecta narrentur; quod primo die sicut angeli simul sunt cum oculis precreati, ita iniqui angeli facti cæcæ demones eo fuerunt die e celo ejeti, et æternis tenebris mandati. Pro comperto enim theologis est, brevissimo tempore iniquos angelos in celo fuisse; quod non nisi divina luce factum fuit; congruum autem erat, ut eo die, quo tam copiosa lux creature spiritali orta est, oriretur quoque creaturæ materiæ corporisque participi. Sunt autem impii luci contrarii, sive lux materialis sive spiritalis sit: nam iniqui materialis etiam lucis ocores sunt quia delitescere cupiunt, ut copiose *supr.* cap. xxv demonstratum fuit; quod et Christus docet *Joan.* iii, 19 : « Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. » Utraque etiam lux ejicit impios e terra; de luce quidem *spiritali* id satis clarum fit in Evangelio, quod tot improbos homines, improbos mores, improbas hereses lumine suo clarissimo dejecit: de luce vero *materiali* constat, quia ipse assiduus ortus et occasus solis hominum vitam consumit, quod Ecclesiastes indicavit dicens cap. i, 4 : « Generatio præterit, et generatio advenit, » cuius rei statim causam addit : « Orius sol et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem,

Deo In-
 dia effe-
 tus.

Lucis ef-
 fectum so-
 quitur in-
 quorum ex-
 pulsio.

Car pri-
 mo die
 creatio-
 nis lucis
 fuerit
 facta
 merito?

Duplex
 lux, quæ
 utram-
 que mali
 excutiat.

Utraque
 lux ma-
 li excutit.

et flecitur ad aquilonem. » Cum igitur ipso lucis motu ad exitum vite quotidie vocentur improbi, apposite a luce, e vita expellitur; viris vero probis licet etiam ipsa dies vitam minuat, quia tamen ad aliam veram vitam vocantur, et cum morte potius restituantur quam absumantur: non ita lucis motu a terra pelli dicuntur; viris autem impiis si hæc vita adimatur, nulla eis alia reliqua est, sed mors tantummodo sempiterna.

Cæterum adhuc ad litteram, quamvis improbi in terra aperta luce habitent, et suas confusiones exercent; Deus tamen adhuc illos detegit, eoque pacto illos cohibet, ut illis quodammodo terra purgetur quando sol oritur, non die vaporibus qui noctu regnant, et aliis corruptionibus, quibus aer condensatus inficitur. Sed Deus etiam terram improbis purgat, quia tunc illi non habent illam libertatem quam cuperent; tuncque digito scelerati et nefarii possunt monstrari, quo fit ut illos adhuc pudor aliquis retineat: loquor de impudentibus, qui oculos quasi obvolutos habent: adhuc sentiunt illi aliquos conscientie stimulos et aculeos, ita ut sibi non permitant ad summum usque suarum iniquitatum venire. In igitur quomodo aurora prosit ad terram aliquo modo, quamvis non penitus, purgandam. Ast cur non Jobum Dominus percutat, an ex medio terræ iniquos expulserit, sed tantum de principio et meta questio est? terram hanc, de qua Jobus examinatur, intellige naturam humanam: homo quippe malus infestatur sub initium, cum concipitur in peccato originali; sub medium, dum ex prava sua libertate scelera sceleribus conjungit; sub exitum, dum in penam primi delicti, quo infecta est tota propago, in pulverem revertitur, et corpus in sepulchro computrescit. Peccata igitur omnia actualia, quæ scilicet mortalia nuncupantur, evitare homo potest; at ne in primo animationis instanti originale labem contrahat, et ne post mortem cadaver in pulverem dissolvatur, in nullius situm est potestate, sed opus est prerogativa prorsus singulari, quam conferre solus polus est Deus; idcirco mediis prætermissa memoria, de solis finibus seu extremis interrogat. Verum quod homines non possunt Deus effecti, quando purissime illius terræ virginæ, de qua « Verbum caro factum est, » extrema sic preservavit, ut neque in conceptione originale labem contraxerit, neque post mortem experta sit corruptionem. « Ad quod inveniendum perita sunt Richardi a S. Laurentio lib. II de *Laud. B. Mariæ* quasi de illa loquens Dominus ad Job : *Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, et excessisti impios ex ea? id est motus pravos, quasi diceret: Non tu hoc fecisti, sed ego. Extrema hujus terræ dici possunt conceptio carnalis et mors corporalis: a primæ extremo excessisti, ut dictum est, fomitem et motus pravos in sanctificatione; ab ultimo extreme excessisti putrefactionem, vermem et pulverem in resuscitatione. »*

Solis
 Deus pos-
 test huius-
 modi a
 culpa ori-
 ginali, et
 corpus a
 corruptio-
 ne servare.

Allegori-
ca et tropo-
logice
judicia
peribilia
finitura,
et extra
nae ho-
minis so-
lutione
truncata,
caus

Allegorice S. Gregorius lib. XXIX Moral. cap. III: « Extrema, inquit, terrae Dominus tenuit, quia in fine saeculorum ad destitutam jam et alienis regibus subditam synagogam venit, atque ex illa impios excussit, quia spiritualia fidei praedicatione renuentes, etiam a carnalis sacrificii gloria repulsi; vel certe extrema terra tenuit, quia ex Judaea paucos abjectos et humiles elegit, et legis doctores deserens peccatores assumpsit; dumque ejus extrema tenet, ex ea improbos excutit; quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles damnat, » etc. Tropologicè *ibid.* S. Gregorius per *extrema terrae* interpretatur extrema opera peccatoris, qui ex terrenis desideriis, quibus immergitur, terra efficitur; docetque Deum, qui judicat fines terrae, ultimis praedestinatorum actionibus impensus invigilare, ut corrigat; sollicitus concutere extrema terrae, ut emendet; efficacius terrore duras atque insensibiles mentes, « ut quae, inquit, pessima securitate durerant, salubri timore mollescant; quatenus vel spectro redeant, et hoc ipsum saltem, quod diu expectati sunt, erubescant: » necesse enim est, ut presentem vitam bonis actionibus claudant, qui apud ad aeternam auspicandam judicabuntur. Sed quid? solasne extremas actiones judicaturus est Deus? absit. Sed idcirco has solas expressit, ne aut justus de prioribus bonis confidat, aut injustus propter priora mala desperet; sed uterque extremum vite finem sollicitus attendat; malus quidem sperando meliora, bonus autem pejora formidando, de quibus uterque judicetur: ita D. Gregorius: « Quia, inquit, fines terrae Dominus judicat, conversus peccator priora sive media non expavescat; justus inchoata justitia non presumat. » Concinnit D. Isidorus lib. II *De Offic. Eccl.* cap. XVI, de penitentibus ita loquens: « Si quis circa finem suum per penitentiam desinat esse malus, non ideo debet desperare, quod in termino est ultimo vitae: quoniam Deus non respiciit quales antea fuimus, sed quales circa finem vite existimus: ex fine enim suo unumquemque aut justificat, aut condemnat, sicut scriptum est I *Reg.* II, 10: *Ipse judicat extrema terrae*; et alibi *Job.* XXVIII, 3: *Universorum finem ipse considerat.* » Ubi quavis nihil dicat de honorum praesumptione omnino cohibenda per illum metum, ne forte ad vite exitum male impingant, qui antea inoffenso pede decurrerunt; tamen satis exprimit spem malorum sine dubio erigendam, si vel ad finem vite convertantur, addita tamen optima praemissione: « Non dubitamus, inquit, circa finem justificari hominem per penitentiae compunctionem; sed quia raro id fieri solet, metuendum est, ne dum ad finem differtur conversio, incerta occupet mors, priusquam veniat penitentia. Pro qua re etsi bona est ad extremum conversio; tamen multo melior est, quae longe ante finem agitur, ut ab hac vita securius transeat. » Sic ille.

14. RESTITUETUR UT LUTUM SIGNACULUM, ET STABILIT Sicut vestimentum. — In Hebraeo ad verbum est, *convertet se ut sigillum luti*, id est, terra, ex qua inopi vi lucis excoitatur, convertet se ut sigillum luti: luti enim sigillum facile multas accipit et expellit formas seu figuras, ita terra plurimas suscipit et excutit impiorum generationes, juxta quod Salomon ait *Eccle.* I, 4: « Generatio praeterit, et generatio advenit; terra autem in aeternum stat. » In hunc modum optime etiam exponi potest Vulgatus interpres, ut sit sensus, terram tam facile variis hominum impiorum generationibus renovari quam lutum, in quo varie formae imprimuntur atque signantur. Et stabilis sicut vestimentum, id est, unaquaque impiorum generatio stabilis in terra sicut vestimentum, quod tandem vestustate consumitur, et ejus loco aliud assumitur, ita nimirum praeterita generatio iniquorum, et altera advenit: eodem modo exponitur quod est ad verbum in Hebraeo, *stabilis sicut vestimentum*, scilicet impii similes erunt vestimento quod non diu durat, sed vestustate vel lineis consumitur, juxta illud *Isai.* L, 9: « Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos: » eandem rationem dicendi usurpavit David cum de impiis ait *Psal.* CI, 27: « Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. » Porro ille dicendi modus: *Restituetur ut lutum signaculum*, non incommode quoque sic exponitur, ut sit sensus: Sigillum illud seu forma rerum, quae luce se prodit, tenebris velut emoritur, apparente luce reponitur, restituitur, reparatur; quae facilitate lutea materia in varias formas compingitur, variasque impressiones, signacula vel sigilla recipit: ita enim a philosophis lux dicitur forma colorum, qui noctu emortui interdiu redivivi videntur. Quod certe assertum ad res omnes aspectabiles eleganter transfertur. Illud vero: *Stabilis sicut vestimentum*, significat lucem esse pulcherrimum quoddam rerum corporarum velut indumentum, quod apposita translatione noctu exul, mane resumit dicitur: nec omnia terra prope informis est, nihil in ipsa cernitur, perinde est igitur, atque si magnum aliquod lutum, in quo nihil discernitur esset, discerneret. Quando autem sola incipit lucere, perinde est atque si ex massa aliquid argillae vasa figulina fingeret, et diligenter ornaret: en terram formatam, quae antea figura carebat; quando igitur Deus diei lucem mittit, perinde est atque si universam terram formaret addandum ipsi speciem et decorem, ut eam cum admiratione intueamur; atque ita ipsam vestit, pro eo quod prius nuda erat, constricta et sterilis. Certe ad oculos nostros quod attinet (hic enim agitur de aspectu hominum) noctu terra velut deserta et vacua est, cum in ea nihil appareat; die vero, in quacumque partem oculos conjici-

Homo est
conversus
ut sigillum
luti, et tene-
rascit ac
cavit vestimen-
tum.

Hominis
plasmata
de luto
to.

Lux est
veluti sigillum
et forma re-
rum.

Impio-
rum lux
extingu-
gitur.

Super-
bia mi-
serere per-
eant.

cimus, variis eam herbarum, florum fructuumque, quibus a Deo decoratur, ornamenti vestimentum cernimus: atque hic sensus mihi cum Pineda videatur maxime literalis.

Aliam adhuc explicandi rationem praebent nobis Septuaginta legentes, *et de λαβον την πλινθιν ενταρα; και εν τα λαβον αβρον θου ενι γης; aut tu sumens terram lutum plasmata animal, et ipsum ad loquendum idoneum posuisti super terram*; quae sententia licet verbis hebraeis parum conveniens sit, tamen aptissima est contextu, ut ex opere sexti diei, scilicet ex animalium creatione, Dei summa et infinita potentia probetur, sicut ex aliarum rerum creatione probata est. Sic ergo opportune dici possit nunc post alia creationis opera indicari a Deo hominis formatio ex luto, tum etiam natura illius terrea et fragilis, divina tamen potentia consistens et erecta. Quod cum nostra lectione sic recte conciliatur, ut homo deat *signaculum* quasi passive, id est Dei similitudine signatus: aut, ut Nicetas ait in *Caten.*, « quod praeter ceteris rebus homini Deus tradiderit suum insigne, scilicet rationem; quae reliquae res omnes caruerunt: » quod signaculum restitutum est ut lutum, id est, versum et conversum est, rursusque reversum; primum cum lutum ipsum versum est in hominem, deinde cum homo ipse signatus divina similitudine reversus est in lutum et terram de qua sumptus est. « Ego, inquit S. Chrysostomus in *Caten.*, utroque nomine Deum admiro, vel quod corruptioni obnoxium humanum corpus contrahit, vel quod in ipsa corruptione vim ac sapientiam suam expresserit. » Plures aliam easque maxime varias hujus loci expositiones adfert et rejicit Pineda noster; sensus autem allegoricos et tropologicos vide apud S. Gregorium lib. XXIX Moral. cap. IV.

15. AUFERETUR AB IMPIS LUX SUA, ET BRACHIUM EXCELSUM CONFRINGETUR. — Sententia facilis est, significans ab impiis lucem vite, prosperitatis et gloriae auferendam: vide quae sup. cap. XVIII, 5 et 6, et cap. XXI, 17 dicta sunt, ubi haec repetuntur, et fusius explicantur; « brachium autem excelsum (id est, potentia superba tyrannorum et iniquorum hominum qui nocum potuntur, et penes quos est summa potestas) confringetur, » et in nihilum redigetur. Fractam siquidem esse quae ignorat Alexandri, Caesaris, Nabuchodonosoris et aliorum superiorum potentiam, quantumvis insuperabilis quando forebant videretur; tempore tamen ita consumpta est, ut nullum modo ejus vestigium appareat: « quoniam brachia peccatorum conterentur, » ait David *Psal.* CXVII, 17. Post iniquitatem quippe et peccatum necessario sequitur contritio et mors funesta: evolve regum fastos, et arrogantiam potissimum multari animadvertes; Ezechielem perlege, et rapinas, Joelem, et lasciviam variis cladibus puniri cernes. Plena omnia divinae justitiae exemplis: quantum calamitatis in reges Israel, in Cortias, in Sodo-

mitas, in Dathan et Abiron assecelas, in Judaeorum populum, in infinitos alios peccatum non immisit plura de misero iniquorum regum ac tyrannorum statu ac tragico exitu vide sup. cap. XVIII, 5 et seq. et cap. XXIV, 20 et passim alibi.

16 et 17. NUMQUID INGRESSUS ES PROFUNDA MARIS, ET IN NOVISSIMIS ABYSSIS DEAMBULASTI? NUMQUID APERTE SUNT TIBI PORTAE MORTIS, ET OSTIA TENEROSA VIDISTI? — Dixerat superius de luce, quae occulla detegit; nunc Jobum interrogat de rebus abditissimis, quae maris aquis, et inferorum foveis ac portis mortis, ostiisque tenebrosis, quae idem significant, celantur. Quae sane omnia Deo tam pervia et aperta sunt, quam quae meridianis luce splendescunt. Septuaginta, *εβλεψεν δε ενι πυρη βαλασσα, εν δε θρηων αβυσσου περιπατησας; ανεβησεν δε εν οφθη πηλας βαταρα, παλαροι δε θρου ιδοντα εν ταρταρι; aut venisti ad fontem maris, aut in vestigiis abyssis ambulasti? aut tibi aperiantur metu portae mortis, aut janitores inferni videntes te timeant? Quae postrema verba Graeci Patres in *Caten.* de eo tempore accipiunt, in quo Christus ad infernum descendit, ut quos ibi profundus ille locus cluserat ad lucem evocaret et gloriam. De portis et umbra mortis vide quae cap. III, 5 et cap. X, 22 et cap. XII, 22 et cap. XXVIII, 3 annotavimus.*

Tropologicè *profunda maris* ac *portae mortis*, graves tentationes ac pericula peccati designantur, quibus anima deprimitur et ad mortem adducitur. Quapropter gemens exclamavit David *Psal.* LXVIII, 3: *Resceat eis: τα εβλεψεν βαταρα, νενι εν profunda (Vulg. altitudinem) maris*, a quibus liberari postulans mox subdit *ibid.* vers. 4: « Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum. » Venerat nimirum in profunda maris, et lactabatur fluctibus, undarum pila et lusus, et conjecerat illum in hoc sorbere et nulli parere assuetum mare peccata Bethsabee, Uriae, numerati populi, quamobrem eximi quibus convolvebatur fluctibus rogat, ne ab irrespirabili profundo integratur, neve sorbeatur in aeternum. Idem quoque alibi *Psal.* IX, 13 Deo, qui exaltat eum « de portis mortis, » laudes concinit, ubi per *portas mortis* Heracleotes in *Comm.* intelligit periculorum multitudinem ac varietatem; Orogones in *Caten.* peccata mortalia, quae nos ad mortem animae adiungunt; alii extremum periculum; ad quod introitus ingressusque ad mortem pertinet sequitur; Rufinus autem exponit *pravas cupiditates*, quia per illas itur ad mortem; denique S. Gregorius lib. XXIX Moral. cap. VIII, *portas mortis* dicit esse « pravas cogitationes, quae Deo pandimus, quando eas in penitentia flendo confitemur: quas etiam non confessas intuetur, sed confessas ingreditur. »

18. NUMQUID CONSIDERASTI LATITUDINEM TERRAE? Vers. 18. INDICA MIHI, SI NOSTI OMNIA. — Latitudo terrae et Latitudo hujus universi non eodem modo accipitur a philosophis ac mathematicis: illi enim ab Aristotele lib. II *De Caeo* cap. II, accipiunt ab ortu ad occi-

Vers. 17 et 18.

Profunda
maris
sunt gra-
ves ten-
tationes.

Portae
mortis
peccata
et pec-
candi pe-
ricula.

Vers. 18. Latitudo
terrae di-
versimoda
accipitur.